

BIBΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Michael Quinn Patton (επιστημονική επιμέλεια αγγλικής έκδοσης) και

Θανάσης Καραλής (επιστημονική επιμέλεια ελληνικής έκδοσης) (2021).

Η παιδαγωγική της αξιολόγησης.

Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας (ΙΝΕ ΓΣΕΕ). 179 σελ. ISBN: 978-618-5483-35-7

Δρ. Παρασκευή - Βίβιαν Γαλατά

*Ph.D & Postdoc Κοινωνικών Επιστημών, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Καθηγήτρια-Σύμβουλος ΣΕΠ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*

Το βιβλίο *Η παιδαγωγική της αξιολόγησης* εκδόθηκε πρόσφατα στην ελληνική γλώσσα από το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ τιμής ένεκεν των 100 χρόνων από τη γέννηση του Paulo Freire. Πρόκειται για τον κορυφαίο Βραζιλιάνο στοχαστή, ο οποίος με την παιδαγωγική του προσέγγιση για την εμπλοκή της κοινότητας, τη συνειδητοποίηση των περιθωριοποιημένων ομάδων και τη δράση των πολιτών, έθεσε στο επίκεντρο της ανάπτυξης την αξιοποίηση της γνώσης τους. Οι ιδέες του επηρέασαν σημαντικά τόσο την εκπαίδευση όσο και την αξιολόγηση. Η έκδοση αυτή έγινε υπό την επιστημονική επιμέλεια του Θανάση Καραλή, Καθηγητή Δια Βίου Μάθησης και Εκπαίδευσης Ενηλίκων του Πανεπιστημίου Πατρών, με πλούσια εμπειρία στην εκπαίδευση και την αξιολόγηση προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων. Το αντίστοιχο βιβλίο *Pedagogy of Evaluation* εκδόθηκε στην αγγλική γλώσσα το 2017 υπό την επιστημονική επιμέλεια του Michael Quinn Patton, Ιδρυτή και Διευθυντή της Επικεντρωμένης στην Αξιοποίηση Αξιολόγησης με πολυετή εμπειρία ως ανεξάρτητος σύμβουλος αξιολόγησης.

Η κυκλοφορία του βιβλίου αυτού στη χώρα μας είναι καίρια, καθώς συνέπεσε με την επιτακτική ανάγκη για αλλαγή της κουλτούρας γύρω από την αξιολόγηση □ ένα αίτημα που έχει διατυπωθεί ευρέως μετά την αρνητική σηματοδότηση της αξιολόγησης από τις νεοφιλελεύθερες μνημονιακές πολιτικές. Το αίτημα αυτό για αλλαγή της κουλτούρας αξιολόγησης έχει διατυπωθεί και από την Ελληνική Εταιρεία Αξιολόγησης ήδη από το 2017, αλλά και στο κείμενο των βασικών θέσεων της του 2019. Στο κείμενο αυτό τονίστηκε ότι, πέρα από τις αναγκαίες θεσμικές και οργανωτικές αλλαγές που απαιτούνται για την επιτυχημένη ανάπτυξη μιας στρατηγικής αξιολόγησης στη χώρα μας, είναι απαραίτητη και η αλλαγή της κουλτούρας για την αξιολόγηση.

Το βιβλίο *Η παιδαγωγική της αξιολόγησης* απαντάει άμεσα σ' αυτή την ανάγκη και μπορεί να αποτελέσει ένα εύχρηστο εργαλείο για την αλλαγή της κουλτούρας, καθώς μας δείχνει πώς μπορεί η αξιολόγηση να διεξαχθεί με διαφορετικούς όρους και τι μπορεί να πετύχει, αλλά και τι και με ποιο

τρόπο μας διδάσκει. Στην ουσία, προτείνει μια πλουραλιστική παιδαγωγική της αξιολόγησης, που θα ενσωματώνει διάφορες παραδοχές, αξίες, προτεραιότητες, μοντέλα και τεχνικές, τα οποία θα διευρύνουν την οπτική των αξιολογητών και τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούν να νοηματοδοτήσουν και να διατυπώσουν κρίσεις σε σχέση με αυτό που αξιολογούν. Έτσι, συμβάλλει στον εμπλουτισμό του θεωρητικού προβληματισμού στη χώρα μας με διαφορετικές προσεγγίσεις και παραδείγματα αξιολόγησης σε άλλες χώρες.

Ειδικότερα, το βιβλίο αναλύει τις παιδαγωγικές αρχές του Paulo Freire, που εστιάζουν κατά κύριο λόγο στην κοινωνική δικαιοσύνη και τη σχέση τους με μια κριτική παιδαγωγική της αξιολόγησης. Μέσα από τις εργασίες στενών συνεργατών του Freire και θεωρητικών της αξιολόγησης, παρουσιάζει τις αξιολογήσεις που έχουν επηρεαστεί από τις φρεϊρικές αξίες και, συγκεκριμένα, τη δημοκρατική συμμετοχική αξιολόγηση, την ενδυναμωτική αξιολόγηση, τη φεμινιστική αξιολόγηση, την μετασχηματίζουσα αξιολόγηση και την αξιολόγηση των κριτικών συστημάτων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Θανάσης Καραλής, επιμελητής της ελληνικής έκδοσης, το βιβλίο μας εισάγει σε μια διαφορετική θεώρηση της αξιολόγησης, που ξεφεύγει από την κρατούσα τεχνοκρατική και διαχειριστική αντίληψη και μας προτρέπει να αξιοποιήσουμε τις ιδέες και τη δράση του Freire, προκειμένου να προσδιορίσουμε τη δική μας παιδαγωγική της αξιολόγησης.

Το βιβλίο αποτελείται από τρία μέρη, τα οποία πραγματεύονται: (α) την παγκόσμια επίδραση της παιδαγωγικής του Freire υπό το πρίσμα σύγχρονων στοχαστών και την ιδιαίτερη επίδραση της στην εκπαίδευση του δρόμου, (β) τις παιδαγωγικές αρχές της αξιολόγησης που πηγάζουν από τον Freire καθώς και την εφαρμογή της παιδαγωγικής διεργασίας στην αξιολόγηση, και (γ) δύο εφαρμοσμένες περιπτώσεις μετασχηματίζουσας παιδαγωγικής αξιολόγησης και μετασχηματίζουσας ενδυναμωτικής ή αλλιώς χειραφετικής αξιολόγησης.

Στο *Πρώτο Μέρος*, παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 1 το *New Directions for Evaluation* γραμμένο από τον Δρ. Moacir Gadotti, Καθηγητή της Εκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο του Σάο Πάολο και Διευθυντή στο Ινστιτούτο Paulo Freire στο Σάο Πάολο. Στο κεφάλαιο αυτό αναδεικνύεται πώς οι αρχές της φρεϊρικής παιδαγωγικής, που βασίζονται στην κοινωνική δικαιοσύνη, την ανθρωπολογική θεωρία της γνώσης, το διάλογο, τον πλουραλισμό και τις διαδραστικές και συμμετοχικές μεθοδολογίες, μπορούν να διαμορφώσουν μια νέα γενιά αξιολογητών που δεν περιορίζονται στην τυποποίηση της αξιολόγησης και αναζητούν τις βαθύτερες αιτίες της. Πρόκειται για την κριτική παιδαγωγική του Freire, που μπορεί να διδάξει τόσο τους εκπαιδευτικούς όσο και τους αξιολογητές, τη συλλογική δουλειά, την αναστοχαστική διερεύνηση, τη διεπιστημονικότητα για ολιστική κατανόηση και τη συνοχή μεταξύ θεωρίας, μεθόδου και πράξης που διέπονται από συγκεκριμένες αρχές και αξίες.

Στο Κεφάλαιο 2, οι συγγραφείς Thereza Penna Firme, εκπαιδεύτρια και ψυχολόγος που ειδικεύεται στην αξιολόγηση ακαδημαϊκής εκπαίδευσης και επαγγελματικής πρακτικής και η Vathsala Iyengar Stone, που διευθύνει την έρευνα και την αξιολόγηση στο Κέντρο Υποβοηθητικής Τεχνολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μπάφαλο, παρουσιάζουν τα πορίσματα της αξιολόγησης ενός προγράμματος για άστεγα παιδιά, η οποία βασίστηκε στην παιδαγωγική του Freire για την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης τους. Αναδεικνύουν ειδικότερα μια διαφορετική προσέγγιση του ερευνητικού σχεδιασμού, που μετατρέπει την αξιολόγηση από απλό μέσο ιεραρχικής λογοδοσίας σε μαθησιακό εργαλείο για τη διαχείριση του προγράμματος. Ταυτόχρονα, εστιάζουν στις πραγματικές αλήθειες του προγράμματος μέσα από την επιβεβαίωση τους, τις εμπειρίες των συμμετεχόντων ως βάση για τον σχεδιασμό, και την αξία των δεδομένων που συλλέγονται μέσω της συμμετοχικής παρατήρησης. Φάνηκε, λοιπόν, ότι οι φρεϊρικές αρχές μπορούν να εξασκήσουν τους αξιολογητές στην

ενσυναίσθηση κατά τις αλληλεπιδράσεις με τους ανθρώπους, την ανοικτότητα και την κριτική σκέψη που τους επιτρέπει να προσαρμόσουν τις μεθόδους τους κατάλληλα, δημιουργώντας έτσι μια θετική στάση για την αξιολόγηση.

Στο *Δεύτερο Μέρος* εξετάζονται στο Κεφάλαιο 3 οι παιδαγωγικές αρχές του Paulo Freire και η συνάφεια τους με μια κριτική παιδαγωγική της αξιολόγησης για τη θεωρία και την πράξη της αξιολόγησης. Συγκεκριμένα, εξετάζεται η παιδαγωγική της κριτικής συνειδητοποίησης που στηρίζεται στις βιωμένες ανάγκες των ανθρώπων στις κοινότητες, το οποίο ενθαρρύνει την ουσιαστικότερη εμπλοκή τους, στην αναζήτηση των αιτιών των αναγκών αυτών και στον αναστοχασμό που οδηγεί στη δράση και την κοινωνική αλλαγή προς τη δικαιοσύνη. Μια τέτοια προσέγγιση προϋποθέτει την έρευνα από κοινού ζητημάτων ή αλλιώς «θεματικών» που είναι σημαντικές για τους ίδιους τους συμμετέχοντες. Γι' αυτό και η συμμετοχική αξιολόγηση, που εστιάζει στην κοινότητα, θεωρείται πολύ σημαντική και έχει χρησιμοποιηθεί με μεγάλη επιτυχία σε πολλά διεθνή και κοινοτικά αναπτυξιακά έργα, καθώς μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση διαφόρων οπτικών. Εξίσου σημαντικές είναι οι προσεγγίσεις της διαδραστικής αξιολόγησης και της σύνδεσης της με την κοινωνική αλλαγή καθώς και η δημοκρατική διαλογική αξιολόγηση για την ενθάρρυνση του διαλόγου ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετικές οπτικές. Σε κάθε περίπτωση, η κριτική συνειδητοποίηση πρέπει να βασίζεται τόσο στην αντικειμενική πραγματικότητα, όσο και στην υποκειμενική κατανόηση της πραγματικότητας από τους ίδιους τους ανθρώπους και τις διάφορες κοινωνικές ομάδες που θίγονται περισσότερο. Έτσι, η αξιολόγηση μπορεί να συμβάλει στην κοινωνική δικαιοσύνη, προσδιορίζοντας τα στρατηγικά σημεία της παρέμβασης σε κοινωνικές καταστάσεις και τις εναλλακτικές οπτικές ερμηνείας και αντιμετώπισης του προβλήματος.

Στο Κεφάλαιο 4, οι Thomaz K. Chianca, διεθνής σύμβουλος αξιολόγησης και Claudius Ceccon, εκτελεστικός διευθυντής του ερευνητικού κέντρου Center for the Creation of People's Image αναλύουν κατά πόσο οι αρχές στις οποίες στηρίχτηκε το έργο του Freire θα μπορούσαν να εφαρμοστούν για την αντιμετώπιση του αναλφαριθμητισμού των κατοίκων στη Γουινέα Μπισάου στη δυτική Αφρική. Αφού περιέγραψαν τις δράσεις, οι συγγραφείς διαπίστωσαν ότι οι 8 από τις 10 αρχές ήταν εμφανώς λειτουργικές και μπορούσαν να εφαρμοστούν σ' αυτή την εμπειρία. Τονίζουν, δε, ότι οι αξιολογήσεις είναι σύνθετα εγχειρήματα που επηρεάζονται έντονα από το πλαίσιο και τους ανθρώπους που συμμετέχουν και, ως εκ τούτου, κάθε διεργασία αξιολόγησης είναι μοναδική. Επομένως, για να διασφαλιστεί η ποιότητα και η χρησιμότητα, οι σκοποί των αξιολογήσεων θα πρέπει να βασίζονται στις ανάγκες και στις προτεραιότητες των συμμετεχόντων και να αποτελούν την πηγή για τις αξίες και τα κριτήρια που θα εφαρμόζονται στην αξιολόγηση.

Στο *Τρίτο Μέρος* παρουσιάζονται δύο παραδείγματα της επίδρασης του Freire στην αξιολόγηση. Το ένα παράδειγμα αφορά τη «Μετασχηματίζουσα παιδαγωγική αξιολόγηση: Φρεϊρικές αρχές που εφαρμόστηκαν σε δημόσια σχολεία της Βραζιλίας» και περιγράφεται στο Κεφάλαιο 5 από την Vilma Guimarães, γενική διευθύντρια εκπαίδευσης στο Ίδρυμα Roberto Marinho στο Ρίο ντε Τζανέιρο, διευθύντρια σχολείου και υπεύθυνη του τμήματος Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας στη Γραμματεία της πολιτείας Περναμπούκο. Στο παράδειγμα αυτό η συγγραφέας αναδεικνύει ότι, σε αντίθεση με την κρατούσα πρακτική της αξιολόγησης στη Βραζιλία που προωθεί την αποτυχία των φτωχότερων και τους ωθεί στη διακοπή των σπουδών τους, πάρα πολλά σχολεία στη χώρα ακολουθούν μια συνεργατική, διαλογική παιδαγωγική της αξιολόγησης για να δώσουν αυτοπεποίθηση στους μαθητές να προχωρήσουν.

Το δεύτερο παράδειγμα αφορά τη «Μετασχηματίζουσα ενδυναμωτική αξιολόγηση και φρεϊρική παιδαγωγική: Εναρμόνιση με μια χειραφετική παράδοση» και αναλύεται στο Κεφάλαιο 6 από τον

David Fetterman, πρώην πρόεδρο της Αμερικανικής Ένωσης Αξιολόγησης (AEA) και συγγραφέα ή επιμελητή 16 βιβλίων για την αξιολόγηση. Στη προκειμένη περίπτωση εξετάζει τις ομοιότητες ανάμεσα στην παιδαγωγική του Freire και την ενδυναμωτική αξιολόγηση, που μοιράζονται μια κοινή χειραφετική παράδοση. Αυτές οι προσεγγίσεις βοηθούν τους ανθρώπους να μάθουν να αντιμετωπίζουν το κατεστημένο, να αμφισβητούν τις παραδοχές και τους προκαθορισμένους ρόλους και να μην αποδέχονται τυφλά την «αλήθεια» για το πώς είναι τα πράγματα αλλά να σκέφτονται κριτικά.

Εν κατακλείδι, το βιβλίο *Η παιδαγωγική της αξιολόγησης* που επιμελήθηκαν ο Θανάσης Καραλής και ο Michael Quinn Patton για την ελληνική και την αγγλική έκδοση αντίστοιχα, μας παρέχει πλούσια τροφή για σκέψη και αναστοχασμό ως προς τη συνολική προσέγγιση της αξιολόγησης, τη μεθοδολογία και την παιδαγωγική της. Μέσα από την ανάλυση των παιδαγωγικών αρχών του Paulo Freire και της εφαρμογής τους στην αξιολόγηση, το βιβλίο προτρέπει όλους τους αξιολογητές και τις αξιολογήτριες να ξεφύγουν από τη στενή διαχειριστική αντίληψη και να τολμήσουν μια πιο ουσιαστική, αναστοχαστική και διεπιστημονική διερεύνηση της αντικειμενικής και υποκειμενικής πραγματικότητας προκειμένου να ενισχύσουν την ποιότητα και τη χρησιμότητα της αξιολόγησης. Αναμφίβολα, το βιβλίο αυτό αποτελεί έναν εξαιρετικό και καίριο οδηγό, που μπορεί να συμβάλει στην αλλαγή της κουλτούρας και στη δημιουργία θετικής στάσης για την αξιολόγηση.